

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK

Egamberdiyev Abbasxon Sherali o'g'li

Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi huzuridagi Biznes va tadbirkorlik Oliy maktabi Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni tashkil etish (Biznes innovatsiyalar va tadbirkorlik) yo'nilishi magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7410325>

Annotatsiya. Maqolada kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish va qonunchilik asoslari, daromad solig'i va yagona soliq to'lovining statistik tahlili berilgan. O'zbekiston Respublikasida bozor sharoitlarida kichik biznesning barqaror va moslashuvchan rivojlanishini ta'minlash uchun yangi ish o'rinlarini yaratish.

Kalit so'zlar: kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, yalpi ichki mahsulot, kredit, soliqlar, eksport, import, xizmatlar, qishloq xo'jaligi, sanoat.

МАЛЫЙ БИЗНЕС И ЧАСТНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО

Аннотация. В статье проводится статистический анализ малого бизнеса и частного предпринимательства, экономического развития и законодательной базы, налога на прибыль и единого налогового платежа. Создание новых рабочих мест для обеспечения стабильного и гибкого развития малого бизнеса в рыночных условиях Республики Узбекистан.

Ключевые слова: малый бизнес и частное предпринимательство, валовой внутренний продукт, кредит, налоги, экспорт, импорт, услуги, сельское хозяйство, промышленность.

SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP

Abstract. The article provides a statistical analysis of small business and private entrepreneurship, economic development and the legal framework, income tax and single tax payment. Creation of new jobs to ensure the stable and flexible development of small businesses in the market conditions of the Republic of Uzbekistan.

Keywords: small business and private entrepreneurship, gross domestic product, credit, taxes, exports, imports, services, agriculture, industry.

Kirish

O'zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning salohiyati va o'rni juda muhim. Ular yangi ish o'rinlari yaratishda yirik korxonalar ustunlikka ega. Buning sababi shundaki, kichik korxonalar tomonidan yaratilgan yalpi ish o'rinlari yirik korxonalarda yaratilganidan ko'ra arzonroq kapital quvvatiga hamroh bo'ladi. Ularni yaratish uchun qisqa vaqt kerak bo'ladi. Kichik biznes mamlakatimizda ishlab chiqarilayotgan mahsulotlarning tashqi bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qilmoqda. Eksportni kengaytiradi, tovarlar sifatini oshirish orqali ichki bozorda ularga bo'lgan talabni oshiradi.

Asosiy qism

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni barqaror rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish jamiyatda samarali bozor munosabatlarini shakllantirish, mulkdorlar sinfini qo'llab-quvvatlash va fuqarolik jamiyatining yangi demokratik institutlarini barpo etishning muhim shartidir. Bu muhim vazifa bo'lib, uni hal etishning butun murakkabligi har bir davlatning o'ziga xosligidan kelib chiqib, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va rivojlantirishga noan'anaviy, nostandart yondashuvni taqozo etadi. Kichik biznes

va xususiy tadbirkorlik resurslardan foyda olish maqsadida yanada samarali foydalanishga qaratilgan iqtisodiy faoliyatning muhim turi hisoblanadi. Bu jarayon quyidagicha izohlanadi:

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik deganda shaxslarning tavakkalchilikka oid javobgarlik bilan bog'liq tadbirkorlik faoliyati tushuniladi;

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik resurslardan yanada oqilona foydalanishga yo'naltiriladi, bu esa cheklangan va innovatsion yondashuvni talab qiladi;

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik qo'shimcha daromad va foyda keltirishga oqlanadi.

Aytish joizki, O'zbekistonda bozor iqtisodiyotining asosi bo'lgan xususiy mulk ustuvorligini mustahkamlovchi barqaror qonunchilik bazasi yaratilgan. O'rta sinfni shakllantirish, mamlakatimiz iqtisodiyotini barqaror rivojlantirish, yangi ish o'rinlari tashkil etish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni jadal rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhiti va ishonchli huquqiy kafolatlar yaratilgani bu boradagi ishlar ko'lamini oshirishda muhim omil bo'lmoqda. daromadlar. Natijada keyingi o'n yilda kichik biznesning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi 31,1 foizdan 52,5 foizga, ushbu tarmoqdagi bandlik darajasi iqtisodiyotda band bo'lgan jami aholi sonining 49,7 foizdan 74,5 foiziga oshdi. Aholi daromadlarining 47% dan ortig'i tadbirkorlik faoliyatidan olingan daromadlar hisobiga to'g'ri keladi [1]. O'zbekistonda iqtisodiy islohotlarning muhim yo'nalishlaridan biri kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishdir. Mamlakatimizda aholi bandligi muammosini hal etish, bozor to'kinligini ta'minlash, iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlarini hisobga olgan holda kichik biznesni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Barcha sohalar qatori ijtimoiy-iqtisodiy islohotlarni amalga oshirish, iqtisodiy o'sishni ta'minlash, sanoatni modernizatsiya qilish, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini ishga tushirish, maqsadli dasturlarni amalga oshirish, qishloq xo'jaligini rivojlantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash zarur. bajarildi (1-rasm). Xususan, iqtisodiy islohotlarning normativ-huquqiy bazasini bosqichma-bosqich takomillashtirish orqali tadbirkorlik tashabbuslarini moliyaviy qo'llab-quvvatlash bo'yicha keng ko'lamli imtiyoz va preferensiyalar tizimi yaratildi. Xususiy mulk huquqi va uni himoya qilish kuchaytirildi. Keyingi yillarda O'zbekiston Respublikasining o'n beshdan ortiq qonunlari, jumladan, yangi tahrirdagi "Xususiy mulkni himoya qilish va mulkiy huquqlarning kafolatlari to'g'risida", "Tadbirkorlik faoliyati sohasida litsenziyalash tartib-taomillari to'g'risida", "Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida", "Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida"gi tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari» gi va boshqa qonunlar qabul qilindi. Shahar va tumanlarda axborot-maslahat markazlari, rieltorlik agentliklari, tadbirkorlarga buxgalteriya hujjatlarini yuritishda ko'maklashuvchi korxonalar faoliyati takomillashtirildi. Mijozlarga tez, qulay va ishonchli xizmat ko'rsatuvchi yuridik firmalar, brokerlik idoralari, tijorat banklari filiallari va sug'urta kompaniyalari filiallari rivojlana boshladi. Bundan tashqari, oxirgi 4 yilda 167 ta ruxsat berish tartib-taomillari, 19 turdagi litsenziyalanadigan faoliyat turlari, shuningdek, 65 turdagi statistika va 6 turdagi soliq hisobotlari bekor qilindi, ruxsatnomalar berish uchun yig'imga miqdori ikki barobarga kamaytirildi [2]. Tadbirkorlarni soliqqa tortish, buxgalteriya hisobi va statistik hisobotlarni yuritish tizimi soddalashtirildi. Tadbirkorlar mahsulotlarini eksport qilish hajmini oshirish uchun sharoit va imkoniyatlar yaratildi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash ko'lamini ham imtiyozli va mikrokreditlar ajratish, boshlang'ich kapitalni shakllantirish uchun mablag'lar ajratish hisobiga kengaymoqda. Soliq imtiyozlari qo'llanildi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari

uchun kasb-hunar ta'limi tizimi, axborot-kommunikatsiya tizimi ishlab chiqildi. Keyingi yillarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning huquqiy asoslari tubdan yangilandi. Tadbirkorlik subyektlarini himoya qilishda sudlarning roli oshirildi, nazorat qiluvchi organlar tomonidan xususiy tadbirkorlik subyektlariga nisbatan amalga oshiriladigan vakolatlarining bir qismi sudlarga o'tkazildi. Ro'yxatga olish va litsenziyalash soddalashtirildi. Mamlakatimizda tadbirkorlikni rivojlantirish, ushbu soha faoliyatini rag'batlantirish, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining huquq va manfaatlarini ishonchli himoya qilishning mustahkam huquqiy asoslari yaratilgan. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 36-moddasida "Har kim o'z mulkiga ega bo'lish huquqiga ega... meros olish huquqi qonun bilan kafolatlanadi" deb belgilangan. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik xususiy mulk bilan bog'liq bo'lib, mulkka egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish qonun bilan kafolatlanadi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida iqtisodiyotning asosini mulkchilikning turli shakllari tashkil etishi belgilab qo'yilgan. Tadbirkorlik iqtisodiy faoliyat turi sifatida ham tahlil qilinib, O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 53-moddasida shunday deyilgan: "Davlat iqtisodiy faoliyat, tadbirkorlik va mehnat erkinligini, barcha mulk shakllarining tengligi va teng huquqiy himoyani kafolatlaydi; iste'molchilar huquqlarining ustunligini hisobga olgan holda." O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksi normalarida ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlik bilan bog'liq munosabatlarni tartibga solish va kafolatlash mustahkamlangan. Jumladan, Kodeksning 164-moddasida mulk huquqi shaxsning o'z mol-mulkiga ixtiyoriy ravishda va o'z manfaatlarini ko'zlab egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish, shuningdek, har qanday shaxs tomonidan uning mulkiy huquqlari buzilishini bartaraf etishni talab qilish huquqi ekanligi belgilab qo'yilgan. qayd etilgan. Umuman olganda, Fuqarolik kodeksi normalari kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mulkiy va shaxsiy nomulkiy munosabatlarini tartibga soladi. Mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rag'batlantirish respublikani ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy strategik omillaridan biridir.

O'zbekistonda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar sharoitida xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning asosiy bosqichlari iqtisodiy islohotlar bosqichlariga mos keladi. Xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bozor iqtisodiyotining ajralmas qismi, uning uzluksiz faoliyat yuritishini ta'minlovchi bo'g'in bo'lganligi sababli, bozor munosabatlari to'liq yo'lga qo'yilganda ham sohadagi islohotlarning har bir bosqichida o'z dolzarbligini yo'qotmaydi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada kengroq jalb etishda quyidagi masalalarga alohida e'tibor qaratish lozim:

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining kreditlar, xomashyo, shuningdek, davlat xaridlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish;

- kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning eksport salohiyatini rivojlantirish uchun zarur va qulay tashkiliy-huquqiy, moliyaviy mexanizmlar va shart-sharoitlarni yaratish;

- davlat va nodavlat tashkilotlari tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlariga o'z biznesini yo'lga qo'yish uchun maqsadli kreditlar ajratilishi va ularning sarflanishini ta'minlash ustidan tizimli nazorat o'rnatish;

- zamonaviy talablar asosida yoshlar o'rtasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni yanada rivojlantirish orqali o'rta sinfni shakllantirish va mustahkamlashga qaratilgan zarur huquqiy-me'yoriy hujjatlarni yanada takomillashtirish;

- Respublikada qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlovchi kichik korxonalar sonini ko'paytirish zarur;

– ikkilamchi chiqindilarni qayta ishlovchi, sanoat mahsulotlari ishlab chiqaruvchi kichik korxonalar sonini yanada ko'paytirish zarur;

– Ishlab chiqarishga axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish bilan shug'ullanuvchi kichik korxonalar sonini yanada ko'paytirish zarur.

Xulosa

Yuqoridagilardan shunday xulosa qilish mumkinki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga ustuvor ahamiyat berilsa, mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanadi. Bu, o'z navbatida, yangi ish o'rinlarini yaratish va shu orqali tarmoqlararo samarali bandlikni shakllantirish, aholi daromadlarini oshirish va turli tarmoqlar o'rtasida o'zaro manfaatli aloqalarni mustahkamlash muammosini hal etish imkonini beradi.

REFERENCES

1. Ismoilov Ravshanjon Baxriddinovich , Mullabayev Baxtiyarjon Bulturbayevich , Mahmudova Nilufar G'ulomjonovna , Usmonov Rustamjon Karimjonovich va Baxriddinov Jahongir Ravshanjon o'g'li , “BOZORNI RIVOJLANISH SHARTLARIDA ZAMONAVIY MARKETING TADQIQOTLARIDAN FOYDALANISH”, IEJRD - International Multidisciplinary Journal, vol. 5, yo'q. Maxsus nashr, p. 8 oktyabr, 2020 yil.
2. Bulturbayevich , MB, Saodat , S., & Shaxnoza , N. (2020). KICHIK BIZNESLARNING INNOVATSION FAOLIYATI SAMARALI ISH O'RNI YARASHNING MUHIM ASHOBIdir. International Engineering Journal For Research & Development, 5(6), 9-9.
3. Bulturbayevich , MB, & Jurayevich , MB (2020). RAQAMLI IQTISODIYO'TNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. Biznes, huquq va ta'lim xalqaro jurnali, 1(1), 4-7. Bulturbayevich , MB, & Jurayevich , MB (2020). RAQAMLI IQTISODIYO'TNING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI. Biznes, huquq va ta'lim xalqaro jurnali, 1(1), 4-7.
4. Jurayevich , MB, & Bulturbayevich , MB (2020). QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYO'TIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHI. International Journal of Business, Law, and Education, 1(1), 1- 3. Jurayevich , MB, & Bulturbayevich , MB (2020). QISHLOQ XO'JALIGI IQTISODIYO'TIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHI. Biznes, huquq va ta'lim xalqaro jurnali, 1(1), 1-3
5. MY Tirkashev , « BOZOR IQTISODIYO'TINI RIVOJLANISHDA KICHIK BIZNESNING O'RNI», MOYA PROFESSIONALNAYa KARERA Uchrediteli : Obshchestvo s ogranichennoy otvetstvennostyu " Moya professional karera ”, 34, 2022 y., 97-102 s.
6. M Yu Tirkashev , N.B.Eshtemirov , «MOLIYAVIY NAZORATNI TAKMONLASH UCHUN MEXANIZMLARDAN SAMARALI FOYDALANISH OMILLARI», 2022, Vestnik magistratura , 3-2 (126), 111-112 s.